

Jan Gołąb

Pozbawienie pogrzebu kościelnego w świetle polskich synodów diecezjalnych : 1983-2004

Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej 11,
227-241

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Jan Gołąb

POZBAWIENIE POGRZEBU KOŚCIELNEGO W ŚWIETLE POLSKICH SYNODÓW DIECEZJALNYCH (1983-2004)

Zgodnie z obowiązującymi normami Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II z 1983 r.¹ pozbawienie pogrzebu kościelnego jest przede wszystkim środkiem zapobiegawczo-wychowawczym (kan. 1184)². Może stanowić również karę kościelną, gdy prawa do pogrzebu zostanie pozbawiony za życia jawny i publiczny grzesznik³. Prawodawca kodeksowy pozbawia pogrzebu tylko tych wiernych, którzy trwali w notorycznym i jawnym przestępstwie przeciwko wierze lub jedności Kościoła albo w innym publicznym i jawnym grzechu śmiertelnym, a przed śmiercią nie dali żadnych oznak pokuty (kan. 1184). Zasadność takiej odmowy podyktowana jest troską o zabezpieczenie konkretnej wspólnoty kościelnej przed zgorzeniem (kan. 1184 § 1, n. 3).

Zagadnienie pozbawienia pogrzebu kościelnego ma również bogatą regulację w polskich pokodeksowych synodach diecezjalnych.

1. Synod diecezjalny w Kościele

Synod diecezjalny *„jest zebraniem wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diece-*

¹ Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallotinum 1984, (dalej: KPK).

² Zob. J. Gołąb, *Prawo do pogrzebu i jego wykonanie w prawie kanonicznym i polskim*, Rzeszów 2004, s. 138-141.

³ Tamże, s. 138-140.

zjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu”⁴. Pomoc ta wraza się w przedłożeniu biskupowi diecezjalnemu opracowanych zagadnień i postulowanych norm prawnych, które według swojego uznania biskup diecezjalny zatwierdza i promulguje w formie statutów synodu diecezjalnego⁵. Statuty są więc owocem inicjatywy społeczności kościoła diecezjalnego i jej współpracy z pasterzem diecezji. Należy podkreślić, że biskup diecezjalny jest jedynym ustawodawcą na synodzie diecezjalnym⁶. Inni członkowie synodu posiadają tylko głos doradczy. KPK respektując jego pozycję prawną, którą ma z racji piastowanego urzędu, deklaruje, że tylko biskup diecezjalny podpisuje deklaracje i dekrety synodalne, które jedynie jego autorytetem mogą być promulgowane (kan. 466 KPK). Nowe, posoborowe prawo diecezjalne, dostosowane do norm kodeksowych, staje się bardziej skutecznym instrumentem odnowy duszpasterskiej Kościoła partykularnego⁷.

2. Polskie Synody diecezjalne (1983-2004)

Po roku 1983 do grudnia 2004 r. odbyło się w Polsce dwadzieścia pięć synodów diecezjalnych⁸. Znaczną część spośród nich stanowią synody w nowych diecezjach jakie powstały na skutek reorganizacji struktur organizacyjnych Kościoła katolickiego w Polsce, zmienionych mocą konstytucji apostołskiej Jana Pawła II *Totus Tuus Poloniae Populus* z dnia 25 marca 1992 r.⁹.

Pouczenia teologiczne i przepisy prawne dotyczące pogrzebu kościelnego w mniejszym lub większym stopniu znajdujemy we wszystkich statutach synodalnych pochodzących z omawianego okresu. Znajdujemy je w następujących synodach diecezjalnych chronologicznie ułożonych: II Synod Diecezji

⁴ KPK, kan. 460, por. *Congregatio pro Episcopis et Congregatio pro Gentium Evangelizatione, De Synodis dioecesanis agendis* (19 martii 1997), EV, t. XVI, s. 150-195; zob. T. Rozkrut, *Nowa Instrukcja o Synodach diecezjalnych*, „Prawo Kanoniczne” 42(1999), nr 1-2, s. 145-156; por. T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w Kościele*, Tarnów 2002, s. 70-76.

⁵ Szerzej na temat historii synodów diecezjalnych, zob. tamże, s. 17-66.

⁶ Zob. KPK, kan. 466, por., tamże, *Synod diecezjalny w Kościele*, s. 86-89.

⁷ Por. W. Góralski, R. Mazurowski, *Sakramenty pełnego wtajemniczenia chrześcijańskiego w życiu wiernych świeckich w świetle uchwał synodów diecezjalnych w Polsce w latach 1983-1999*, „Prawo Kanoniczne” R. 43 (2000), nr 1-2, s. 11.

⁸ Por. W. Góralski, *Sprawowanie władzy ustawodawczej przez biskupów*, s. 18-24.

⁹ Joannes Paulus II PP., *Constitutio apostolica „Totus Tuus Poloniae populus”* (z dnia 25.03. 1992 r.); BSKP 2(1992), nr 2, s. 4-27.

Częstochowskiej, Częstochowa 1987¹⁰; Statuty Archidiecezji Lwowskiej w Lubaczowie, Lubaczów 1990 (mps)¹¹; IV Synod Diecezji Tarnowskiej, Tarnów 1990¹²; II Synod Diecezji Lubelskiej 1977-1985, Lublin 1988¹³; I Synod Diecezji Koszalińsko-Koło-brzeskiej, Koszalin 1990 (mps)¹⁴; XVII Synod Diecezji Płockiej (1987-1991), Płock 1992¹⁵; Poznański Synod Archidiecezjalny 1992-1993. Dokumenty, Poznań 1994¹⁶; Drugi Synod Diecezji Włocławskiej. Statuty, Włocławek 1994¹⁷; Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, Wrocław 1995¹⁸; III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991, Kielce 1992¹⁹; I Synod Diecezji Drohiczyńskiej. Statuty. Dokumenty wykonawcze, Drohiczyn 1997²⁰; Pierwszy Synod Diecezji Radomskiej, Radom 1999²¹; Statuty III Synodu Archidiecezji Łódzkiej, Łódź

¹⁰ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego S. Nowaka, Częstochowa, dnia 23 listopada 1986 r., weszły w życie dnia 1 stycznia 1987 r.; dalej: SDCzest(2).

¹¹ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez administratora apostolskiego Archidiecezji w Lubaczowie biskupa M. Jaworskiego, Lubaczów, dnia 10 listopada 1990 r.; dalej: SALwLub.

¹² Uchwały Synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego J. Ablewicz, Tarnów, dnia 13 marca 1986 r.; L. Dz. OC-4/2/86; dalej: SDTar (4).

¹³ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego B. Pyłaka, Lublin dnia 8 grudnia 1987 r.; dalej: SDLub(3).

¹⁴ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego I. Jeża, Koszalin, dnia 9 grudnia 1989 r., (SD – 6/89); dalej: SDKosz-Koło.

¹⁵ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego Z. Kamińskiego, Płock, dnia 7 czerwca 1991 r. (Nr 1301/91); dalej: SDPłoc(17).

¹⁶ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego J. Stróbę, Poznań, dnia 31 grudnia 1993 r., L.dz. A. 300/93; dalej: SAPoz.

¹⁷ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego B. Dembowskiego, Włocławek, dnia 4 kwietnia 1994 roku; dalej: SDWłoc(2).

¹⁸ Uchwały Synodu zatwierdzone i ogłoszone przez kardynała H. Gulbinowicza; odtąd: SAWrocł; Uchwały Synodu Wrocławskiego przyjęto jako obowiązujące w Diecezji Legnickiej. Promulgacji uchwał synodalnych dokonał T. Rybak, bp diecezjalny Diecezji Legnickiej, dnia 29 czerwca 1994 r., L.dz. 2342/94)

¹⁹ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego S. Szymanckiego, Kielce, dnia 3 czerwca 1992 r.; dalej: SDKiel(3).

²⁰ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego A. Dydycza, Drohiczyn, dnia 24 maja 1997 r., L. 561/97); dalej: SDDroh(1).

²¹ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego E. Materskiego, Radom, dnia 5 kwietnia 1997 r., weszły w życie dnia 6 maja 1997 r., dalej: SDRadom.

1999²²; I Synod Diecezji Łowickiej 1995-1999, Łowicz 1999²³; Aby byli jedno. Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej 1999. Dekrety i Instrukcje, Sandomierz 1999²⁴; I Synod Diecezji Ełckiej, Ełk (b.r.w.)²⁵; Synod Archidiecezji Białostockiej, Białystok 2000²⁶; Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000, Przemyśl 2000²⁷; Statuty III Powojennego Synodu Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Gniezno 2001²⁸; I Synod Diecezji Pelplińskiej. Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej, Pelplin 2001²⁹; Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej, Warszawa 2000³⁰; Pierwszy Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej 1996-2001, Zamość 2001³¹; III Synod Gdański, Misja Ewangelizacyjna Kościoła Gdańskiego na początku nowego tysiąclecia, Gdańsk 2001³²; Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej 2001-2004, Rzeszów 2004³³.

²² Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego W. Ziółka Łódź, dnia 22 listopada 1998 roku; dalej: AŁódź (III).

²³ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego A. Orzulika, Łowicz, dnia 25 marca 1999 r., L. Dz. 265/99; dalej: SDŁowi(1).

²⁴ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego W. Świążawskiego, Sandomierz, dnia 16 kwietnia 1999 r., Nr dz. 33599; dalej: SDSand(2).

²⁵ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego W. Ziembę, Ełk, dnia 8 czerwca 1999 r.; dalej: SDEłck.

²⁶ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego S. Szymanckiego, Białystok, dnia 25 marca 2000 r., Nr 410/2000; dalej: SABiał.

²⁷ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego J. Michałika, Przemyśl, dnia 1 stycznia 2000 r.; dalej: SAPrzem.

²⁸ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego H. Muszyńskiego i obowiązują od dnia 23 kwietnia 2001 r.; dalej: SAGniez(3).

²⁹ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego J. B. Szlągę, Pelplin, dnia 25 marca 2001 r.); dalej: SDPelp(1).

³⁰ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego K. Romaniuka Warszawa, dnia 8 grudnia 2001 r.; dalej: SDW-Pras(1).

³¹ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego J. Śrutwę, Zamość, dnia 6 stycznia 2001 r., L. Dz. 1563/00/K.Ord.; dalej: SDZ-Luba(1).

³² Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego T. Gołowskiego, Gdańsk dnia 28 marca 2002 r.; dalej: SAGdań.

³³ Uchwały synodu zostały zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego K. Górneggo, Rzeszów, dnia 20 listopada 2004 r., obowiązują od dnia 19 stycznia 2005 r.; dalej: SDRz (1).

3. Pozbawienie pogrzebu kościelnego w świetle prawodawstwa synodalnego

Synody diecezjalne sporo uwagi poświęcają zagadnieniu odmowy pogrzebu kościelnego. Przede wszystkim należy odnotować, że I Synod Diecezji Łowickiej czyni istotne rozróżnienie między odmową pogrzebu kościelnego i odmową zgody na pochówek w miejscu świętym. Traktujący o tym statut 271 w sposób wyraźny nawiązuje do art. 45 ust. 3 Ustawy o Stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej z 17 maja 1989 r.³⁴. Niektóre synody stoją na stanowisku, że pogrzebu kościelnego nie należy odmawiać poza sytuacjami wymienionymi w kan. 1184 KPK³⁵. Natomiast I Synod Diecezji Radomskiej wprowadza normę zgodnie z którą, gdy zachodzą okoliczności odmowy pogrzebu kościelnego według zasad prawa kanonicznego, należy zwrócić się z tym do Kurii Diecezjalnej³⁶.

³⁴ SDŁowi(1), statut 271, s. 73: „Należy odróżnić odmowę pogrzebu kościelnego od zgody na pochówek osób na cmentarzu katolickim. Nie należy odmawiać zgody na pochówek niekatolików, niewierzących, publicznych grzeszników na cmentarzu parafialnym, jeśli nie ma cmentarza komunalnego”; por. art. 45, ust. 3 Ustawy o Cmentarzach i Chowaniu Zmarłych z 31 stycznia 1959 roku (tekst pierwotny: Dz. U. z 1959 r. Nr 11, poz. 62; tekst jednolity Dz. U. z 1972 r. Nr 47, poz. 298; tekst jednolity Dz. U. z 2000 r. Nr 23, poz. 295; zmiany: Dz. U. z 2000 r. Nr 120, poz. 1268; Dz. U. z 2002 r. Nr 113, poz. 984): „W miejscowościach, gdzie nie ma cmentarza komunalnych, zarządcy cmentarzy umożliwiają pochowanie na cmentarzach, o których mowa w ust. 1, na równych prawach także innych zmarłych”, zob. Uruszcak W., *Prawo Wyznaniowe (wprowadzenie i opracowanie)*, Kraków 1997, s. 173; Warchałowski K., *Prawo Wyznaniowe. Wybór źródeł (wg stanu na 1.06. 2000)*, Warszawa 2000, s. 209; por. *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską zawarty dnia 28 lipca 1993 r., ratyfikowany 25 marca 1998 r.* (Dz. U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318), art. 8, ust. 3: „Miejscom przeznaczonym przez właściwą władzę kościelną do sprawowania kultu i grzebania zmarłych Państwo gwarantuje w tym celu nienaruszalność. (...)”; Oświadczenie rządowe z dnia 26 stycznia 1998 r. w sprawie Deklaracji Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 kwietnia 1997 r. w celu zapewnienia jasnej wykładni przepisów Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, podpisanego w Warszawie w dniu 28 lipca 1993 r. (M.P. 1998 r. Nr 4, poz. 51), n. 2: „Pojęcie nienaruszalności cmentarzy, użyte w artykule 8 ust. 3 Konkordatu, nie może być rozumiane jako prawo do odmowy pochowania na cmentarzu katolickim osoby innego wyznania lub niewierzącej”, por. Pietrzak M., *Prawo Wyznaniowe*, Warszawa 1995, s. 280.

³⁵ SDCzęst(2), s. 115: „Pogrzebu kościelnego należy odmówić tym, którym go odmawia prawo kanoniczne (por. kan. 1184 KPK); SAGdań, n. 762, s. 316: „Poza sytuacjami wymienionymi w prawie kanonicznym (KPK 1184) nie należy odmawiać chrześcijańskiego pogrzebu”; SAGniez(3), n. 179: „Poza sytuacjami wymienionymi w prawie kanonicznym (por. kan. 1184 KPK) nie należy odmawiać chrześcijańskiego pogrzebu”; SDTar(4), statut 240 § 1, s. 204: „Duszpasterze niech postępują tu bardzo roztropnie ograniczając odmowę do wypadków koniecznych, wyliczonych w kan. 1184 § 1 KPK.”

³⁶ SDRadom., n. 109, s. 45.

Interesujące wskazania w tej materii zawiera I Synod Diecezji Ełckiej, który stwierdza, że „ponieważ Kościół nie rozstrzyga o losie osoby zmarłej, sam zaś pogrzeb zawsze posiada charakter modlitwy wstawienniczej za zmarłego, Synod popiera tendencję, by stosunkowo najrzadziej odmawiać pogrzebu kościelnego, ograniczając się tylko do wypadków naprawdę koniecznych ze względów duszpasterskich”³⁷.

Wspomniany Synod przyjmuje jako słuszny, zwyczaj ograniczania pewnej okazałości zewnętrznej pogrzebu, co w opinii wiernych stanowi wyraz pewnej dezaprobaty w stosunku do tych, którzy nie utrzymywali za życia żywej więzi z Kościołem³⁸. Natomiast Poznański Synod Archidiecezjalny zwraca uwagę, że w przypadku pogrzebu samobójców, jawnych grzeszników i żyjących w niesakramentalnym małżeństwie należy stosować się do norm zawartych w Instrukcji Liturgiczno-Duszpasterskiej Episkopatu Polski *O pogrzebie i modlitwach za zmarłych* (n. 13-14), zamieszczonej w *Obrzędach pogrzebu dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich*³⁹. Synod Diecezji Rzeszowskiej dopuszcza pogrzeb katolicki osób, które do śmierci żyły w niesakramentalnym związku, jeśli przed zgonem okazały jakieś oznaki pokuty i jeśli odbędzie się to bez publicznego zgorszenia⁴⁰. Ten sam Synod poleca, aby nie odmawiać pogrzebu katolickiego samobójcy, jeśli w ciągu życia okazywał on przywiązanie do wiary i Kościoła⁴¹. W takiej sytuacji nakazuje on duszpasterzom, aby wyjaśnili uczestnikom pogrzebu podstawy takiego stanowiska i wybrali skromniejszą formę pogrzebu, biorąc pod uwagę zdrową opinię wiernych.

Gdy zaś chodzi o samobójcę, który przed zamachem na swoje życie dał publiczne zgorszenie, I Synod Diecezji Ełckiej oraz Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej polecają, aby go traktować jako jawnego grzesznika, czyli przy przyznaniu mu pogrzebu lub jego odmowie uwzględnić dwa czynniki, a mianowicie, ewentualne oznaki pokuty uczynione przed śmiercią i niebezpieczeństwo zgorszenia wiernych w sytuacji przyznania samobójcy pogrzebu kościelnego⁴².

Większość synodów, przytacza kan. 1184 § 1 n. 1 i 2 KPK, dotyczący pozbawienia pogrzebu kościelnego notorycznych apostatów, heretyków,

³⁷ SDEłck., n. 893, s. 142.

³⁸ Tamże.

³⁹ SAPoz, n. 33, s. 297; por. Rytuał polski, s. 26-27.

⁴⁰ SDRz (1), statut 361 § 1, s. 171.

⁴¹ Tamże, s. 172.

⁴² SDEłck., n. 894, s. 142; SDRz (1), statut 361 § 3, s. 172.

schizmatyków oraz tych, którzy wybrali kremację swojego ciała z motywów przeciwnych wierze chrześcijańskiej⁴³.

⁴³ SDPłoc(17), n. 399 § 1, s. 72: „Jeśli przed śmiercią nie dali żadnych oznak pokuty, pogrzebu kościelnego powinni być pozbawieni: a) notoryczni apostaci oraz trwający w herezji lub schizmie”; SDW-Pras(1), n. 387, s. 133: „Mimo iż śmierć domaga się wyrazów szczerego współczucia dla najbliższej rodziny także ze strony miejscowego duszpasterza, to jednak nie powinien on zezwalać na chrześcijański pogrzeb człowieka, który nie dając żadnych oznak pokuty, zszedł z tego świata jako apostata, heretyk albo schizmatyk lub publiczny gorszyciel (por. kan. 1184,1; 1185)”; SDŁowi(1), statut 269 § 2, s. 73: „Jeżeli przed śmiercią nie okazywali żadnych oznak skruchy, pogrzebu kościelnego powinni być pozbawieni: 1° notoryczni apostaci trwający w herezji lub w schizmie; 2° osoby, które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych wierze chrześcijańskiej; 3° inni jawni grzesznicy (por. kan. 1184)”; SDEłck., n. 895, s. 142; SDPelp(1), n. 260 § 1, s. 61: „Jeżeli zmarły przed śmiercią nie dawał żadnych znaków pokuty, pogrzebu kościelnego należy odmówić: notorycznym apostatom oraz trwającym w herezji lub schizmie, osobom, które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych wierze chrześcijańskiej, innym jawnym grzesznikom, którym nie można przyznać pogrzebu bez publicznego zgorszenia wiernych”; SABiał, n. 580, s. 134: „Nie mają prawa do kościelnego pogrzebu: notoryczni apostaci, osoby, które wybrały spalenie ciała z motywów przeciwnych chrześcijańskiej wierze, jawni grzesznicy i wierni, którzy do śmierci żyli w nieskramentalnym związku małżeńskim (kan. 1184 § 1 KPK). W wyżej wymienionych przypadkach możliwy byłby pogrzeb katolicki, gdyby te osoby wyraziły przez śmierć jakieś akty skruchy, np. prośbę o kapłana, ucałowanie krzyża, akt żalu. O znakach nawrócenia może poświadczyć nawet jedna osoba, jeżeli jest wiarygodna. Duszpasterze niech w takich wypadkach wyjaśnią wiernym, dlaczego jest pogrzeb, aby uniknąć w ten sposób zgorszenia oraz niepokoju w parafii”; SDPłoc(17), n. 399 § 1, s. 72: „Jeśli przed śmiercią nie dali żadnych oznak pokuty, pogrzebu kościelnego powinni być pozbawieni: b) osoby, które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych wierze chrześcijańskiej”; SAGdań, n. 767, s. 318: „Tym, którzy wybrali spalenie swoich zwłok, należy udzielić chrześcijańskiego pogrzebu, chyba że z całą pewnością wiadomo, iż podjęli oni decyzję z motywów przeciwnych zasadom wiary chrześcijańskiej (KPK 1184). W takiej sytuacji trzeba jednak wyeliminować niebezpieczeństwo zgorszenia ze strony wiernych. W katechezie należy zasignalizować, że Kościół wyżej ceni zwyczaj grzebania zwłok, aniżeli ich kremację przede wszystkim dlatego, iż sam Chrystus po swojej śmierci został pogrzebany (OPO 15)”; SAGniez(3), n. 181: „Tym, którzy wybrali spalenie swoich zwłok, należy udzielić chrześcijańskiego pogrzebu, chyba że z całą pewnością wiadomo, iż podjęli oni tę decyzję z motywów przeciwnych zasadom wiary chrześcijańskiej (por. KPK, kan. 1184, § 2). W takiej sytuacji trzeba jednak wyeliminować niebezpieczeństwo zgorszenia ze strony wiernych. W katechezie wypada zasignalizować, że Kościół wyżej ceni zwyczaj grzebania zwłok, aniżeli ich kremację, przede wszystkim z uwagi na fakt, iż sam Chrystus po swojej śmierci został pogrzebany (por. OPog 15)”; SDRz (1), statut 362, s. 172: „Jeśli przed śmiercią nie dali żadnych oznak pokuty, pogrzebu kościelnego powinni być pozbawieni: 1. Notoryczni apostaci, heretycy i schizmatycy. 2. osoby, które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych chrześcijańskiej wierze. 3. Inni jawni grzesznicy, którym nie można przyznać pogrzebu bez publicznego zgorszenia wiernych (kan. 1184 § 1 KPK)”.

Znaczna część z nich przypomina, że warunkiem odmowy pogrzebu kościelnego powinien być brak wyrażenia przed śmiercią jakichkolwiek oznak pokuty i odnosi go do określonych kategorii grzeszników. XVII Synod Diecezjalny Płocki, I Synod Diecezji Łowickiej, I Synod Diecezji Pelplińskiej i I Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej, oraz Synod Archidiecezji Gdańskiej przytaczają *in extenso* sformułowania kan. 1184 KPK dotyczące grzeszników, których należy pozbawić pogrzebu kościelnego⁴⁴.

Jednakże od powszechnej dyscypliny Kościoła odstaje III Synod Diecezji Lubelskiej, który jakkolwiek stwierdza, że pogrzebu religijnego ochrzczonym w zasadzie nie odmawia się, to jednak do wypadków uzasadniających taką odmowę zalicza „wypadek naprawdę wyraźnej niewiary zmarłego” i wypadek „jego wrogości do Kościoła”⁴⁵. Wydaje się, że są to sformułowania zbyt ogólne i stwarzają niebezpieczeństwo dowolnej interpretacji. Kilka synodów uszczegóławia wymienioną w kan. 1184 KPK kategorię jawnych grzeszników. Zaliczają one do nich wiernych, którzy do śmierci żyli w niesakramentalnym związku małżeńskim⁴⁶.

Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej w statucie n. 600 § 1 postanawia ponadto: „*Jeżeli przed śmiercią nie dali żadnych oznak pokuty, oprócz przypadków wyszczególnionych w KPK, w Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej należy odmówić pogrzebu kościelnego, jako publicznym grzesznikom: 1. Przynależnym do związków i organizacji mających na celu walkę z religią; 2. Pokątnym handlarzom alkoholem, narkotykami lub ich surowcami (...) 4. Całkowicie niepraktykującym swojej wiary*”⁴⁷. Norma zawarta w statucie 31 III Synod Diecezji Kieleckiej nakazuje odmówić pogrzebu kościelnego tym wiernym, którzy są nałogowymi pijakami, bądź prowadzą pokątny handel alkoholem (meliny), uznając ich za publicznych grzeszników⁴⁸. I Synod Diecezji

⁴⁴ Por. SDEłck., n. 895, s. 142.

⁴⁵ SDLub(3), n. 234.

⁴⁶ SDKosz-Kołob, statut 600, s. 93: „§ 1. *Jeżeli przed śmiercią nie dali żadnych oznak pokuty, oprócz przypadków wyszczególnionych w KPK, w Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej należy odmówić pogrzebu kościelnego jako publicznym grzesznikom: (...), 3. żyjącym w konkubinacie lub w wolnym związku „małżeńskim” bez przeszkód kanonicznych do zawarcia małżeństwa kościelnego*”; SAPrzem, statut 402 § 1, s. 135: „*Dopuszcza się pogrzeb katolicki jawnych grzeszników i wiernych, którzy do śmierci żyli w niesakramentalnym małżeństwie, jeśli przed śmiercią okazali jakiegokolwiek oznaki pokuty i obędzie się to bez publicznego zgorszenia*”; SABiał, n. 580, s. 134: „*Nie mają prawa do kościelnego pogrzebu: (...) Wierni, którzy do śmierci żyli w niesakramentalnym związku małżeńskim (kan. 1184 § 1 KPK)*”, por. SABiał, n. 580, s. 134.

⁴⁷ SDKosz-Kołob, statut 600, s. 93.

⁴⁸ SDKiel(3), n. 31, s. 219.

Warszawsko-Praskiej nakazuje traktować jako publicznego gorszyciela samobójcę, który przed śmiercią przez dłuższy czas dawał zgorszenie⁴⁹. Podobnie wypowiada się I Synod Diecezji Drohiczyńskiej⁵⁰. Generalnie wszystkie synody warunkują udzielenie pogrzebu wyżej wymienionej kategorii osób od wyrażenia przez nich jakichkolwiek oznak żalu, skruchy i pokuty. Istnieje duża rozpiętość w precyzowaniu przez poszczególne synody, na czym te oznaki mają polegać i w jaki sposób należy je weryfikować. Według IV Synodu Diecezji Tarnowskiej mogą nimi być przykładowo: prośba o kapłana, wzbudzenie aktu żalu, ucałowanie krzyża⁵¹. I Synod Diecezji Elckiej i I Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej za oznaki pokuty o których mowa w kan. 1184 uznają: prośbę o kapłana (choćby nie zdążył przybyć), wzbudzenie zewnętrzne aktu żalu (bicie się w piersi, ucałowanie krzyża, przeproszenie za spowodowane zgorszenie)⁵². Te same formy oznak pokuty wymienia Synod Archidiecezji Białostockiej, chociaż ten ostatni nie wspomina o przeproszeniu za spowodowane zgorszenie⁵³. Synody wymagają, by oznaki żalu, pokuty, skruchy, czy nawrócenia były potwierdzone przez wiarygodnych świadków⁵⁴. Synod Archidiecezji Białostockiej postanawia, że o znakach nawrócenia może poświadczyć nawet jedna osoba, jeżeli jest wiarygodna⁵⁵.

Drugim warunkiem mocno podkreślanym w polskim ustawodawstwie synodalnym do udzielenia pogrzebu kościelnego jest moralna pewność, iż pogrzeb jawnego i publicznego grzesznika nie spowoduje zgorszenia wiernych. Poszczególne synody określają ten warunek następująco: „*jeśli nie ma niebezpieczeństwa zgorszenia innych wiernych*”⁵⁶; „*odbędzie się to bez publicznego zgorszenia*”⁵⁷; „*gdy zgoda na taki pogrzeb może budzić zgorszenie wiernych*”⁵⁸; „*należy zawsze wykluczać zgorszenie*”⁵⁹; „*jeśli nie ma*

⁴⁹ SDW-Pras(1), n. 383, s. 133.

⁵⁰ SDDroh(1), n. 190, s. 148-149.

⁵¹ SDTar(4), statut 240 § 1, s. 204.

⁵² SDEłck., n. 895, s. 142; SDW-Pras(1), n. 32, s. 184.

⁵³ SABiał, n. 580, s. 134.

⁵⁴ Zob. SDŁowi(1), statut 269 § 3, s. 73; SDW-Pras(1), n. 32, s. 184; SAŁódz, n.32, s. 95; SAWrocł, n. 82, s. 800.

⁵⁵ SABiał, n. 580, s. 134.

⁵⁶ SAWrocł, n. 82, s. 800.

⁵⁷ SAPrzem, statut 402 § 1, s. 135.

⁵⁸ SDSand(2), n. 290, s. 243.

⁵⁹ SDCzest(2), s. 115.

*niebezpieczeństwa zgorzenia wiernych*⁶⁰; „w takiej sytuacji trzeba jednak wyeliminować niebezpieczeństwo zgorzenia ze strony wiernych”⁶¹; „gdy zachodzą inne powody, które mogą wywołać zgorzenie wiernych”⁶²; „gdy zgoda na taki pogrzeb może budzić zgorzenie wiernych”⁶³.

Kilka synodów przytacza wadliwe tłumaczenie kodeksowego określenia wymogu braku niebezpieczeństwa zgorzenia przy wyrażaniu zgody na pogrzeb kościelny: „którym nie można przyznać pogrzebu bez publicznego zgorzenia wiernych”⁶⁴.

Wydaje się, że zbyt rygorystyczną normę i w istocie, niezgodną z wolą prawodawcy kodeksowego zawiera n. 190 I Synodu Diecezji Drohiczyńskiej: „Należy odmówić pogrzebu lub jego części tylko wtedy, gdy zachodzą inne ważne przyczyny, z powodu których zdziwienie, a nawet zgorzenie wiernych może wywołać zachowanie pełnej formy pogrzebu”⁶⁵. KPK w kan. 1184 § 1 n. 3 nie przewiduje bowiem wystąpienia zdziwienia u wiernych jako okoliczności wystarczającej do odmowy pogrzebu kościelnego.

Niektóre synody wskazują sposób, w jaki można uniknąć zgorzenia wiernych w wypadku pogrzebu jawnych i publicznych grzeszników dając tym samym wyraz zatroskaniu o to, aby górę wzięło miłosierdzie chrześcijańskie nad formalistycznym podejściem do tej kategorii osób. I Synod Diecezji Łowickiej postanawia w tym względzie, że: „na katolicki pogrzeb jawnych grzeszników można wyrazić zgodę, jeżeli przed śmiercią dali jakieś oznaki skruchy, potwierdzone przez wiarygodnych świadków i jeżeli nie ma niebezpieczeństwa zgorzenia wiernych. Zgorzeniu temu można zapobiec informując o tym wiernych”⁶⁶. Podobne zalecenie spotykamy w n. 580 Synodu Archidiecezji Białostockiej: „Duszpasterze, niech w takich wypadkach wyjaśnią wiernym, dlaczego jest pogrzeb, aby uniknąć w ten sposób zgorzenia oraz niepokoju w parafii”⁶⁷ oraz w statucie 290 II Synodu Diecezji Sandomierskiej: „Uczestnikom takiego pogrzebu trzeba jednak wyjaśnić okoliczności śmierci zmarłego. Należy w tym względzie zachować jedno-

⁶⁰ SDŁowi(1), statut 269 § 3, s.73.

⁶¹ SAGdań, n. 767, s. 318; SAGniesz(3), n. 181.

⁶² SDKiel(3), n. 30, s. 219.

⁶³ SDSand(2), n. 290, s. 243.

⁶⁴ SDPelp(1), n. 260 § 1, s. 61; SDPłoc(17), n. 399 § 1; SDRz (1), statut 362, s. 172.

⁶⁵ SDDroh(1), n. 190, s. 148-149.

⁶⁶ SDŁowi(1), statut 269 § 3, s. 73.

⁶⁷ SABiał, n. 580, s. 134.

myślność w postępowaniu duszpasterzy”⁶⁸ i w n. 190 Diecezji Drohiczyńskiej (w odniesieniu do pogrzebu samobójców): „Uczestnikom takiego pogrzebu należy jednak wyjaśnić sytuację”⁶⁹.

Daleko idącą ostrożność co do odmowy udzielenia pogrzebu kościelnego jawnym i publicznym grzesznikom, zachowuje Synod Diecezji Koszalińsko-Kołoברzeskiej, wiążąc ją tylko ze zgorszeniem wiernych, którego nie można uniknąć nawet po wyjaśnieniach duszpasterza (dotyczących oznak pokuty i nawrócenia)⁷⁰.

Kilka synodów przypomina duszpasterzom, że odmowa pogrzebu kościelnego zawiera w sobie także odmowę jakiegokolwiek Mszy świętej pogrzebowej⁷¹.

Niezwykle doniosłą normę duszpasterską zawierają statuty I Synodu Diecezji Warszawsko-Praskiej: „*Nie stanowią podstawy do odmowy pogrzebu takie okoliczności jak: nieregularność wypełniania praktyk religijnych, nieprzyjmowanie kapłana po kolędzie itp.*”⁷². Norma ta zapobiega zbyt surowemu traktowaniu wiernych zmarłych przez duszpasterzy. Większe tego rodzaju niebezpieczeństwo istnieje w dużych parafiach, zwłaszcza w parafiach wielkowiejskich, gdzie więź osobista wiernych z duszpasterzem jest niezwykle ograniczona i bardzo łatwo może się zdarzyć, że kartoteki parafialne nie będą zawierać pełnej informacji o ich życiu religijnym.

Dla uniknięcia niepotrzebnego zrażenia się wiernych do Kościoła katolickiego w sytuacji, gdy zmarły nie spełniał wszystkich wymogów do udzielenia mu pogrzebu kościelnego, niektóre synody słusznie zalecają zastosowanie ograniczonej formy ceremonii pogrzebowych. Taką sugestią znajdujemy w statutach IV Synodu diecezji Tarnowskiej i XVII Synodu Diecezji Płockiej⁷³.

⁶⁸ SDSand(2), n. 290, s. 243.

⁶⁹ SDDroh(1), n. 190, s. 148-149.

⁷⁰ SDKosz-Kołob, statut 600-601, s. 93.

⁷¹ SDEłck., n. 897, s. 143: „*Pozbawienie pogrzebu kościelnego zawiera w sobie także odmowę odprawienia Mszy świętej egzekwialnej*”; SAGdań, n. 762, s. 316: „*Przypomina się, że odmowa pogrzebu kościelnego zawiera w sobie także odmowę jakiegokolwiek Mszy świętej pogrzebowej*”; SABiał, n. 581, s. 134: „*Gdy słusznie odmawia się pogrzebu kościelnego, tam też odmawia się i Mszy św. pogrzebowej (kan. 1185 KPK)*”; SAGniez(3), n. 179: „*Przypomina się, że odmowa pogrzebu kościelnego zawiera w sobie także odmowę jakiegokolwiek Mszy św. pogrzebowej*” (kan. 1185 KPK).

⁷² SDW-Pras(1), n. 32, s. 184.

⁷³ SDTar(4), statut 240 § 1, s. 204: „*Duszpasterze niech postępują tu bardzo roztropnie ograniczając odmowę do wypadków koniecznych, wyliczonych w kan. 1184 § 1 KPK. W pewnych okolicznościach niech wybierają skromniejszy rodzaj pogrzebu, licząc się ze*

Możliwość zastosowania ograniczonej formy pogrzebu kościelnego „w wypadku śmierci praktykujących swoją wiarę konkubinarium, którzy nie mogli zawrzeć katolickiego związku małżeńskiego z powodu przeszkody kanonicznej, chyba że spowoduje to zgorzenie wiernych, nawet po wyjaśnieniach duszpasterza”, przewiduje I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej⁷⁴.

Liberalne przepisy i niezgodne z postanowieniami prawa powszechnego w kwestii udzielenia pogrzebu kościelnego jawnym i publicznym grzesznikom zawierają statuty I Synodu Diecezji Drohiczyńskiej i I Synodu Diecezji Warszawsko-Praskiej. Z ich sformułowań można bowiem *a contrario* wyciągnąć wniosek, że ograniczonej formy pogrzebu kościelnego można udzielić tym, którzy trudnili się notorycznie pokątną sprzedażą alkoholu⁷⁵, głosili publicznie poglądy sprzeczne z nauką Kościoła oraz prowadzili działalność demoralizującą zwłaszcza wobec dzieci i młodzieży, a także innym publicznym grzesznikom, czyli osobom dającym świadomie zły przykład życia oraz wywołującym zgorzenie u wiernych⁷⁶.

Doceniając osiągnięcia współczesnej medycyny, głównie psychiatrii, diecezjalne synody polskie w nawiązaniu do instrukcji liturgiczno-duszpasterskiej Episkopatu Polski *O pogrzebie i modlitwach za zmarłych* z dnia 5 maja 1978 r.⁷⁷, przyjmują jako zasadę, że samobójcy nie są odpowiedzialni za swój czyn i dlatego nie wolno im odmawiać pogrzebu kościelnego, jeżeli za życia okazywali przywiązanie do wiary i Kościoła⁷⁸. W tym kon-

zdrową opinią wiernych”; SDPłoc(17), n. 399 § 3, s. 72: „W pewnych okolicznościach duszpasterz może wybrać skromniejszy rodzaj pogrzebu (z ograniczeniem), stosownie do zdrowej opinii wiernych”.

⁷⁴ SDKosz-Kołob, statut 600, s. 93.

⁷⁵ SDDroh(1), n. 190, s. 149; SDW-Pras(1), n. 382, s. 133.

⁷⁶ SDDroh(1), n. 190, s. 149.

⁷⁷ Instrukcja liturgiczno-duszpasterska Episkopatu Polski *O pogrzebie i modlitwach za zmarłych* z dnia 5 maja 1978 r., w: Dokumenty Duszpastersko-Liturgiczne Episkopatu Polski (1996-1993), oprac. Krakowiak Cz., Adamowicz L., Lublin 1994, n. 13, s. 355: „Według powszechnego zdania psychiatrów samobójcy nie są w pełni odpowiedzialni za swój czyn. Dlatego nie odmawia się im pogrzebu katolickiego, jeżeli w ciągu życia okazywali przywiązanie do wiary i Kościoła. Uczestnikom takiego pogrzebu należy wyjaśnić sytuację. Jeżeli zachodzi poważna wątpliwość należy zwrócić się do ordynariusza. Samobójcę, który przed zamachem na własne życie dawał zgorzenie, należy traktować jako jawnego grzesznika”.

⁷⁸ SDKosz-Kołob, statut 602, s. 93: „Samobójcom można udzielić pogrzebu, o ile istnieje uzasadnione przypuszczenie, że uczynili to pod wpływem zaburzeń psychicznych”; SAWrocław, n. 82, s. 800: „Nie należy odmawiać pogrzebu kościelnego samobójcom, jeżeli ci w ciągu życia okazywali przywiązanie do wiary i Kościoła. W świetle zasad psychiatrii

tekście za mało praktyczny należy uznać przepis n. 109 statutu I Synodu Diecezji Drohiczyńskiej: „*Nie należy odmawiać pogrzebu samobójcom, jeśli samobójstwo popełnione zostało wskutek zaburzeń psychicznych, potwierdzonych pisemną opinią lekarza*”⁷⁹. Wymaganie od odpowiedzialnych za urządzenie pogrzebu kościelnego tego, by dostarczyli szafarzowi pogrzebu opinię lekarza potwierdzającą zaburzenia psychiczne u zmarłego samobójcy, jest za daleko idące. W Polsce, zwłaszcza w środowisku wiejskim, każda choroba psychiczna jest odbierana bardzo negatywnie, stąd do rzadkości należy szukanie pomocy u lekarza psychiatry. Ponadto załamania psychiczne mogą przyjść nagle i lekarz stwierdzający zgon wcale nie musi być specjalistą z zakresu psychiatrii. W związku z tym wierni mogą mieć poważne trudności w zdobyciu tego rodzaju opinii od biegłego specjalisty.

Synody diecezjalne optują za tym, że w wypadku wątpliwości co do winy osób uchodzących za grzeszników publicznych nie należy odmawiać pogrzebu kościelnego, lecz stosownie do zasad roztropności duszpasterskiej, odprawić nabożeństwo pogrzebowe bez Mszy świętej pogrzebowej lub w inny sposób ograniczając ceremonie pogrzebowe⁸⁰. Alternatywnie w po-

uważa się, że samobójcy nie są w pełni odpowiedzialni za swój czyn”; SAPrzem, statut 401 § 1-3, s. 135: „*Biorąc pod uwagę aktualne opinie psychiatrów, nie powinno się odmawiać pogrzebu katolickiego samobójcom, jeśli w ciągu życia okazywali przywiązanie do wiary i Kościoła*”; SDW-Pras(1), n. 383, s. 133: „*Nie należy odmawiać pogrzebu w pełni katolickiego samobójcom, jeśli wiadomo, że do śmierci doszło wskutek zaburzeń psychicznych*”; SAŁódz, n. 33, s. 95: „*Według powszechnego zdania psychiatrów, samobójcy nie są w pełni odpowiedzialni za swój czyn. Dlatego nie odmawia się pogrzebu katolickiego zmarłemu, jeśli za życia okazywał przywiązanie do Kościoła*”; SDW-Pras(1), n. 33, s. 184: „*Według powszechnej opinii lekarzy psychiatrów, samobójcy nie są w pełni odpowiedzialni za swój czyn. Dlatego nie odmawia się pogrzebu katolickiego zmarłemu, jeśli za życia okazywał przywiązanie do Kościoła*”; SDKiel(3), n. 30, s. 219: „*Synod przypomina duszpasterzom, że zgodnie z nowym prawem samobójstwo nie stanowi podstawy do odmówienia chrześcijańskiego pogrzebu*”; SDDroh(1), n. 190, s. 148-149: „*Według powszechnego zdania psychiatrów, samobójcy nie są w pełni odpowiedzialni za swój czyn, dlatego nie odmawia się im pogrzebu katolickiego, jeżeli w ciągu życia okazywali przywiązanie do wiary i Kościoła*”; SABiał, n. 579, s. 134: „*Samobójcy mogą mieć pogrzeb kościelny, tylko wtedy, gdy za życia okazywali przywiązanie do wiary i Kościoła*”; SDŁowi(1), statut 269 § 1, s. 72-73: „*Nie należy odmawiać katolickiego pogrzebu samobójcom, jeśli w ciągu życia okazywali przywiązanie do wiary i Kościoła. W świetle zasad psychiatrii uważa się, że samobójcy nie są w pełni odpowiedzialni za swój czyn*”.

⁷⁹ SDDroh(1), n. 190, s. 148-149.

⁸⁰ SAGdań, n. 762, s. 316: „*W wypadkach wątpliwych (nagła śmierć, śmierć na skutek alkoholizmu, samobójstwo) nie należy odmawiać posługi religijnej nad grobem, pamiętając, że zmarły stanął już na sądzie Bożym, a modlitwa za żywych i umarłych może być źródłem pociechy dla żyjących, a nawet początkiem nawrócenia. Szczególne wypadki po-*

ważniejszych wypadkach Synody zalecają, by duszpasterze zwrócili się o radę do biskupa diecezjalnego (ordynariusza miejsca), względnie kurii diecezjalnej o wydanie decyzji w tej sprawie, podając przy tym dokładnie ważniejsze okoliczności życia i śmierci zmarłego⁸¹.

4. Zakończenie

Polscy prawodawcy synodalni podkreślają, że odmowa pogrzebu kościelnego nie jest równoznaczna z odmową pochowania na cmentarzu kościelnym niekatolików, czy też nieochrzczonych lub niewierzących. Prawo do pochowania, które ma swoje źródło w przyrodzonej godności ludzkiej, przysługuje każdemu człowiekowi.

Synody diecezjalne przywołują normy KPK dotyczące pozbawienia pogrzebu kościelnego, ale jednocześnie określają szczególne przypadki jaw-

zostawia się do osądzenia proboszcza"; SAGniez(3), n. 179: „*W wypadkach wątpliwych (nagła śmierć, śmierć na skutek alkoholizmu, samobójstwo) nie należy odmawiać posługi religijnej nad grobem pamiętając, że zmarły stanął już na sądzie Bożym, a modlitwa za żywych i umarłych może być źródłem pociechy dla żyjących, a nawet początkiem nawrócenia. Można także odprawić Mszę św. do miłosierdzia Bożego dbając o to, aby nie było z tego powodu zgorszenia (bez podawania do publicznej wiadomości). Szczegółowe wypadki pozostawia się do osądzenia roztropności proboszcza. W wypadkach szczególnych trudności proboszcz zechce odnieść się do ordynariusza miejsca, do którego decyzji należy się dostosować (por. kan. 1184 KPK)*”; SDŁowi(1), statut 270, s. 73: „*W wypadku poważnych wątpliwości w odniesieniu do osób wymienionych w stat. 269 § 1 i § 2, proboszcz stosownie do zasad roztropności duszpasterskiej, może odprawić nabożeństwo pogrzebowe bez Mszy św. pogrzebowej lub w inny sposób ograniczyć ceremonie pogrzebowe (...)*”.

⁸¹ SDEłck., n. 896, s. 142: „*W wypadkach wątpliwych należy zwrócić się do ordynariusza miejsca, podając dokładnie okoliczności życia i śmierci zmarłego, do którego decyzji należy się dostosować (por. kan. 1184). Należy dążyć, by pogrzeb nie stał się nigdy zarzewiem konfliktu z wiernymi*”; SDŁowi(1), statut 270, s. 73: „*(...) bądź zwrócić się do władzy diecezjalnej, podając dokładnie okoliczności życia i śmierci zmarłego*”; SDPłoc(17), n. 399 § 2, s.72: „*W wypadku wątpliwości należy zwrócić się do ordynariusza miejsca, podając dokładnie okoliczności życia i śmierci zmarłego. Należy wówczas stosować się do otrzymanych decyzji (por. kan. 1184)*”; SDW-Pras(1), n. 384, s. 133: „*W przypadku wątpliwości, czy wypada pochować jakiegoś zmarłego po katolicku, należy zwrócić się do Kurii z prośbą o decyzję, podając przy tym dokładnie ważniejsze okoliczności życia i śmierci zmarłego*”; SABiał, n. 579, s. 134: „*W razie wątpliwości duszpasterz ma zwrócić się o radę do biskupa diecezjalnego. Uczestnikom pogrzebu należy wyjaśnić powody podjętej decyzji*”; SDCzest(2), s. 115: „*W wątpliwościach, należy odnieść się do Kurii Diecezjalnej przedstawiając stan faktyczny i swoje stanowisko w danej sytuacji, by biskup mógł podjąć odpowiednią decyzję*”.

nych i publicznych grzeszników, którzy powinni być pozbawieni pogrzebu, jeśli nie dali żadnych oznak pokuty.

Prawodawcy synodalni wymieniają konkretne czyny, znaki i gesty, które uczynione przed śmiercią przez jawnego i publicznego grzesznika stanowią wystarczające oznaki pokuty, a tym samym dają możliwość odprawienia mu pogrzebu kościelnego.

Większość synodów stoi na stanowisku, że niekiedy, aby uniknąć zgorznięcia wiernych, zamiast odmowy pogrzebu kościelnego należy jedynie, zgodnie ze zwyczajami przyjętymi w danym środowisku, ograniczyć samą ceremonię liturgii pogrzebowej.

RIASSUNTO

La privazione delle esequie ecclesiastiche alla luce degli sinodi diocesani di Polonia (1983-2004).

Il problema della privazione delle esequie ecclesiastiche è stato il oggetto della normativa sinodale in Polonia soprattutto dopo la promulgazione del Codice del 1983. In questo periodo, cioè dal 1983 fino al dicembre del 2004, in Polonia furono celebrati 25 sinodi diocesani. Le norme sinodali comprendono delle disposizioni molto importanti e delle volte anche originali in questa delicata materia.

I legislatori diocesani anzitutto precisano le norme codiciali. E così descrivono con particolari coloro che devono essere ritenuti come i peccatori pubblici, e quindi privati delle esequie ecclesiastiche. Ugualmente, le norme sinodali, precisando il can. 1184 §1 CIC, dispongono quali gesti concreti devono essere riconosciuti come segni della penitenza e contrizione da parte del peccatore, permettendo la celebrazione dei funerali secondo il diritto.

Le prescrizioni sinodali stabiliscono inoltre che la privazione delle esequie ecclesiastiche non può essere interpretata come la privazione dei funerali ai non-battezzati oppure ai peccatori, perché il diritto ai funerali trova le sue radici nella dignità umana e così a nessuno possa essere negato.

Ks. Piotr Steczkowski